

Asia: VN/18967/2025

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne

Näkövammaisten liitto huomauttaa, että koulutusta koskevaa lainsäädäntöä muutettaessa on otettava huomioon YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus. Sopimuksen artikla 24 käsittelee koulutusta. Artikla velvoittaa takaamaan yhdenvertaisen oikeuden koulutukseen. Näkövammaisia ihmisiä ei pidä sulkea koulutusjärjestelmän ulkopuolelle heidän näkövammansa vuoksi. Lisäksi näkövammaisia varten on tehtävä heidän tarvitsemansa yhdenvertaisuuslain mukaiset kohtuulliset mukautukset. Tämä koskee kaikkea opiskelua ja kaikkia opiskelijoita.

YK:n vammaissopimuksen 9 artikla käsittelee esteettömyyttä ja saavutettavuutta mukaan lukien sähköiset palvelut, kuten sähköiset oppimisympäristöt. Oppilaitosten sähköisten palvelujen ja sähköisten oppimisympäristöjen tulee olla saavutettavia.

Näkövammaisten liitto näkee, että laadukkaan, monipuolisen, osaavan ja moniammatillisen oppimisen tuen rooli ammatillisessa koulutuksessa on kriittisen tärkeä. Oppimisen tukea toteutettaessa tulee ottaa huomioon opiskelijoiden yksilölliset tarpeet ja yhdenvertaisuuslain mukainen kohtuullisten mukautusten vaade. Näkövammaisille opiskelijoille on taattava heidän tarvitsemansa tukitoimet, erityisjärjestelyt ja kohtuulliset mukautukset.

Näkövammaisten liitto on erittäin huolissaan SORA-säädösten ja tutkintokohtaisten terveydentilavaatimusten syrjivästä luonteesta. SORA-lainsäädäntö syntyi tarpeesta taata asiakas- ja potilasturvallisuus. Kun tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset tarkentuvat jatkuvasti, SORA-säännöksistä on todellisuudessa tullut mekanismi, joka vaikeuttaa koko ajan näkövammaisten opiskelua ja opiskelemaan hakeutumista. Käytännössä soveltumattomuuden arvioinnista on tullut soveltuvuuden arviointia ja perustuslain takaama oikeus saada opetusta on vastaavasti kärsinyt.

Näkövammaisten liitto huomauttaa, että näkövammaiset nuoret suuntautuvat opinnoissaan monille eri aloille, myös SORA-tutkintoihin. Kyseisissä tutkinnoissa on monia, jotka ovat näkövammaisille soveltuvia, joista näkövammaiset työllistyvät ja jotka ovat olleet jopa vuosikymmeniä tai yli vuosisadan näkövammaisten ammatteja.

Näkövammaisten liitto muistuttaa myös, että työikäisenä näkövammautuneet ihmiset tarvitsevat usein uudelleen koulutusta, lisäkoulutusta tai täydennyskoulutusta. Tällainen koulutus voi löytyä SORA-koulutuksista. Lisäksi on huomattava, että näkövammautuvan ihmisen alkuperäinen koulutus voi olla SORA-koulutus, jossa työskentelyä hän voi jatkaa työskentelyä vammautumisen jälkeen.

Suurimman osan suomalaisen koulutusjärjestelmän tarjonnasta tulisi olla kaikille avointa ja vain hyvin pienen osan SORA-lainsäädännön piirissä. Soveltuvuutta ja soveltumattomuutta arvioidaan koko ajan tarkemmin ja laajemmin, mutta arvioinnin suhdetta perusoikeuksien toteutumiseen (oikeus opiskella ja oikeus saada opetusta) ei pohdita. Ei myöskään pohdita SORA-säännösten mahdollista ristiriitaa YK:n vammaissopimuksen kanssa.

Kun näkövammaisten soveltumattomuutta opintoihin arvioidaan, yleensä arviointi ei tapahdu tilanteessa, jossa yhdenvertaisuuslain kohtuulliset mukautukset ja muut mahdolliset tukitoimet ovat kartoitettu ja ovat käytössä. Näkövammaisten liitto vaatii, että tilanteeseen puututaan ja varmistetaan siitä, että arvioitaessa näkövammaisen opiskelijan mahdollisuutta opiskella tiettyä tutkintoa, hänen käytössään ovat kaikki hänen tarvitsemansa tukitoimet, erityisjärjestelyt ja yhdenvertaisuuslain mukaiset kohtuulliset mukautukset.

Näkövammaisten liitto vaatii, että jos osaamisen arviointia on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 64 §:n 2 momentin mukaisesti mukautettu, opiskelijan osaamista ei arvioida sanallisesti eikä sanallista arviointia lisätä todistukseen. Osaamisen arvioinnin sanallinen arviointi voi johtaa syrjintään, vaikeuttaa jatko-opiskelupaikan saamista tai haitata työllistymistä.

Lausuntopyynnön jakelu

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyynnön jakelussa on vammaisjärjestöistä vain Vammaisfoorumi. Ammatillinen koulutus koskee eri tavoin vammaisia ihmisiä. Lisäksi SORA-säännökset ovat aiheuttaneet ongelmia vammaisten ihmisten opiskelemaan hakeutumiseen säännösten säätämisestä lähtien. YK:n vammaissopimuksen 4 artiklan 3 kohta sisältää vahvan osallistamisveloitteen. Olisi ollut perusteltua, että opetus- ja kulttuuriministeriö olisi lähettänyt lausuntopyynnön laajemmin eri vammaisjärjestöille. Se, että lausuntopyyntö on kaikkien nähtävillä Lausuntopalvelussa, ei ole riittävää osallistamista.

Lisätietoja

työelämäasiantuntija Ville Ukkola, ville.ukkola@nakovammaistenliitto.fi

järjestöjohtaja Sari Kokko, sari.kokko@nakovammaistenliitto.fi

Näkövammaisten liitto ry

Kari Vähänen Sari Kokko

hallituksen puheenjohtaja järjestöjohtaja

Kokko Sari
Näkövammaisten liitto ry